

A NOVA TERRA

BOLETIN DECENAL

Idearium da Irmandade da Fala en Galicia e nas colonias galegas d'América e Portugal

PREZOS DE SUSCRIZÓN

Na Cruña, ó mes, 40 cts.

Coste d'un número 10 »

Fora, trimestre, 1'50 pts.

América, Id. 2 »

Pagos adelantados

Redacción e Administración: REGO D' AUGA, 38, 1.º

Número 46

A CRUÑA 20 DE FEBREIRO DE 1918

O CACIQUISMO RETRATADO POR COSTA

VERBES DO GRAN PATRICIO

FALANDO o insigne autor d' «Oligarquía e caciquismo» do estado en que s' atopaba España despois da revoluzón do 68, trais a que «quedóu incólume o trono do cacique», dí:

«Cada rexión e cada provincia hachábase dominada por un particular irresponsable, diputado ou non, vulgarmente alcumado en esta relación *cacique*, sin' cuia vountade ou beneplácito non se movía unha folla de papel, non se despachaba un espedente, nin se pornunciaba un fallo, niñ se decraraba unha esenzón, nin se nomeaba un xuez, nin se trasladaba un empregado, nin s' acometía unha obra; pra él non había lei de quintas, nin lei d' angas, nin lei de caza, nin lei municipal, nin lei de contabilidade, nin leises d' enxuízamento, nin lei electoral, nin Instruzón de consumos, nin leises fiscales, nin regamentos da Guardia civil, nin Constitución política do Estado: Xuzgados, Audenzas, Gobernadores civís, Diputazós provinciales, Administración central eran instrumento seu, nin mais nin menos que si fosen creados soio pra servilo. Non había que preguntar si tiñades razón, si a lei estaba da vosa parte, pra sabere como se fallaría o preito, como se resolvería o espedente: había que perguntar si lle era indiferente ó cacique, e por tanto si mantíñase neutral, ou si estaba con vosoutros ou contra vosoutros. Era decrarado esento do servicio militar quen el quería qu' o fose, por prezo ou sin' él; estraviábanse os espedentes e as cartas qu' él quería que s' estraviasen; facíase xustiza cando él tiña intrés en que se fixera, e fallábase a sabendas contra a lei cando non tiña razón aquel a quen él quería favorecer; metíase na cadea a quen él tiña por ben, siquera fose o mais inocente; a quen quería ceibar do cárcel ceibábao, sacándoo sin' fianza, aínda que se tratase d' un criminal; impoñíanse multas si era a sua vountade que se impuxeran, houbera ou non motivo; repartíanse os trabucos non según regra de proporción e conforme ás instruzóns d' a Facenda, sin'ón conforme á sua comenza e á da sua clientela ou

á forza que trataba de facer ós neutrales ou ó castigo que quería impórles polo seu desprezo ou pol-a sua enteira; a quen quería mal ou se non sometía, facíao pagar dobre; as alzadas non tiñan cur-

bábanse as contas qu' el recomendaba, e por outras iguais multábase ou encausábase a un Auntamento, porque non era da sua parcialidade ou do seu agrado; era diputado provincial, alcalde ou rexidor aquel a quen él desinaba ou recibía pra instrumento das suas vanidades, dos seus medros ou das suas venganzas, donándolles en troque carta branca e cubríndoos pra que fixesen impunemente da facenda comunal e do dereito dos seus conveciños o que lles parecece. Tiñan demarcado pol-os xerarcas supremos o seu feudo, o cal abranguíu ben unha rexión, ben unha provincia, ou ben un ou mais distritos dentro d' ela; y-él á sua vez tiñao dividido en marcas e sub-feudos por vales, serranías ou localidades, en cada un dos que imperaba omnímodamente un cacique de categoría inferior, a xeito d' alcalde seu, o cal ademais obraba por conta propia; formando no seu vasto conxunto unha rede tupida que tiña collido debaixo a tod' o país.

Aquel estado subsiste íntegro, aínda que s' agravóu coa hipocresía da soberanía nacional e do sufraxio universal, escarnio e inri da España crucificada».

Continúa Costa decindo que o dito estado «forma un vasto sistema de goberno, orgaizado a xeito d' unha masonería por rexións, por provincias, por cantós e municipios, cós seus turnos e as suas xerarquías, sin' qu' os chamados aumontamentos, diputacións provinciales, alcaldías, gobernos civís, audenzas, xuzgados, ministerios sexan mais qu' unha soma e como proieución exterior do verdadeiro goberno qu' é ise outro subterráneo, instrumento e resultante sua, e non digo que tamén o seu editor responsable, porque das fazañas crimiñas dos uns e dos outros non responde ninguén. E como a superposición de dous Estados, un legal, outro consuetudinario; máquina perfeuta o primeiro, reximentada por leises admirables, pro que non funcionan; dinamismo anárquico o segundo, no que a liberdade e a xustiza son privilexio dos malos, onde o home reuto, como non claudique e se lixugue, sucumbe».

OS NÓS MORTOS MANDAN...

DE EDUARDO PONDAL

* * *

Non cantes tan tristemente,
Probe e desolada nai;
Non lle cantes cantos brandos,
Pr'adormecer o rapaz;
Ond' está a cova do sono,
No céltico carballal;
Cántalle cantos ousados,
Qu' esforzado o peito fan;
Cántalle o que ja cantara,
O nobre bardo Gundar;
*A luz virá para a caduca Ibéria,
Dos fillos de Breogán!...*

* * *

Fóra abondo co oprobio pasado,
D'un brando servir;
Madre escura d'escuros ilotas,
Mesénia infelíz.
A Pitia convulsa,
Dixera de ti;
O oráculo dixo:
—*Quen serve, ese é vil.*
Ser forte ou escravo,
Morrer ou vivir;
Cingue o peito d'esforzo e de ferro,
Spartáco ch' o dí;
Esnaca na frente de quen ch' o lanzara,
O estigma servill!

so ou finaban no carpetazo; as carreteiras iban non por onde as trazaban os inxenheiros, sin'ón por onde caían as suas fincas, os seus pobos ou os seus caseiríos; os montes do Estado que tiñan de mercar eles ós seus protexidos tiñan a cabida qu' eles fixaban, e anulábanse as mercas dos contrarios; apro-

DIANTE DAS ELEIÇÕES

ACHÉGANSE os días da elección de novos representantes do pobo no Parlamento e, a medida que s'achegan, a labor preparatoria, traballos de propaganda, visitas dos candidatos ós distritos, etc., dúplícase e faise cada vez mais intensa. A loita política adquire n-estes días caracteres agudos e d'outa tensión. Tardóuse en advertire a proximidade da cotenda, até o eistremo de sere maioría os que pensaban qu'as d'agora serían unhas eleccións mais com'as que, até o persente, contituiron en España o exercicio do sufraxio. Mais agora púidose ollar qu'a cousa non era eisí. Por total-as partes os candidatos recorren os seus distritos procurando pôrse á fala cós que terán de sere os seus electores; recollendo d'iste xeito as suas aspirazóns i-eispoñendo ô mesmo tempo o programa que terán de levare ô Parlamento, caso d'abranguere o número de sufraxios que cobizan.

Si non en todo—qu'isto aínda ten de tardar—pol-o menos en parte, algo nótase de variación nos procedimentos electoraes do actual Goberno. Non todo o que se falou de renovazón foi valeira palabreiría. Moito hai de realidade, inda que tamén haxa algo qu'indique todo o contrario. E qu'aquelo é certo amóstrao o feito d'hacharse entregados á ardorosa propaganda outos persoaxes da vella e ladroeira política que, en semellantes circunstancias, nin siquera se movían da Corte, a sua residencia habitual, pra fa-gueren unha simple visita de pura fórmula a aqueles que *nominalmente* tiñan de sere os seus electores. Moito mais cómodo qu'isto resultaba, estonces, o avistarse cō ministro da Gobernazón e qu'iste decidira dend'o seu despacho; ou ben transmitir ordes ós representantes do *ñor* nos pobos, pra qu'eles amañasen e desfixesen, encarregándose de votar por todos os probes infelices que, desconocedores dos seus dereitos, non serviron até agora mais que pra sere bestas de cárraga de todol-os trabucos e de total-as inxustizas.

Mais hoxe as cousas variaron por com-
preto. O labrego, denantes considerado soas-

Moito se fala, por certos demócratas de *double*, contra o caciquismo; mais, cando se trata d'ire contra dos representantes d'ise caciquismo, ninguén fala. Elo ten a sua eispricazón: pra un *demócrata ao uso* a verdadeira democracia consiste en combati-re sempre ás *xeneralidades*, nunca ás *persoas*, e, por iso, velaí a aitude de certos elementos.

mente cando de contribucións e rendas se trata-ba, olla hoxe con admirazón com'o labrego, que fai tempo soio s'arrimaba á él pra amolalo mais e mais, lle pasa a man pol-as costas. entramentes vaille ceibando unha letanía de promesas que teñen todol-os caracte-res das bágoas do cocodilo. ¡Cousas dos tempos! Os nosos noxentos eisprotadores e opresores siguen hoxe, felmente, o consello de Gracián, por algo é época d'eleccións: non poden vestir a pel do león e visten a da vulpea. Mais de nada valen os tapuxos; a xente decatouse de qu'a verdade loita ispida e por iso tórñase de costas ós que, cubríndose, queren ocultar a ruindade que trais a cobertura acochan.

Por outra parte, aquel antidemocrático e absurdo encasillado, verdadeira burla á vountade d'un pobo que se titulaba ceibe, desaparecéu, e xa as autas non se donan nas antesalas dos Ministerios ou nos antedespachos dos Gobernos civiles, sinón qu'é perciso ir a buscalas ós distritos, onde s'hacha a verdadeira forza que debe otorgalas: o pobo.

Dende logo que, pol-o momento, imposi-

bre será cortar de raíz os abusos, non en balde leva o tinglado caciquil tanto tempo montado; mais imprescindible era que s'iniciaran algunha vez os procedimentos novos. E ista iniciativa de procedimentos decorosos é a qu'agora estamos persenciando con ocasión das eleccións qu'o próximo 24 terán lugar, eleccións que non significarán pra nos —sexa cal sexa o seu resultado—outra cousa qu'a de sere com'o comenzo definitivo da loita que con elas s'inicia, e que xa endexamais finará, até qu'a sagra arela d'ollar unha Galicia sin eisprotadores e dona dos seus destinos háxase convertido n-unha forte realidade.

E de lamentare qu'espiritos nobles, puros e xenerosos, despois de tere loitado bravamente pol-a independenza espiritual, véxanse obrigados, maltreitos e desilusionados, a deixarse levar do demo da política ao uso, consentindo qu'os encasillen pra deputados de artigo 29 por calquer *desdichado distrito galego fallo en ausoluto de concenza civil e política.*

(De Miguel de Unamuno, n-un artigo seu).

Efemérides galegas ⁽¹⁾

FEBREIRO

Día 11

Ano de 1443. O rey don Xuan II de Castela presenta para o bispado de Ourense a Fray Xuan de Torquemada.

Día 12

Ano de 1873. E solicitado pol-os republicanos que se ceiben do carce os procesados pol-os sucesos de Outono de 1872 no Ferrol.

Día 13

Ano de 1853. Cai na cidade de Ferrol unha nevada tan grande cal había moitos anos non se acordaba outra naquela localidade.

Día 14

Ano de 1895. Apróbase definitivamente o proxeito de lei de ferrocarril de Vigo a Bayona.

Día 15

Ano de 1789. Entra no Ferrol de facer corso contra dos piratas, a fragata *Santa Perpétua*.

Día 16

Ano de 1776. E nomeado alferes de fragata o ilustre fillo de Corme (Ponte-

Ceso), D. Antonio Mourelle da Rúa, que despois foi un navegador de grande sona.

Día 17

Ano de 1066. O rey de Galicia, don García, fai xuramento di lles conservar todo o seu honor e non lles facer mal ningún aos Condes D. Mende e D. Sancho e ao bispo Vistrario.

Día 18

Ano de 1757. Ponse no Arsenal de Ferrol a quilla ao navío de sesenta cañóns, *Campeón*.

Día 19

Ano de 1888. Abrese en Santiago a Escola de Artes e Oficios.

Día 20

Ano de 1853. Morre en Madri o héroe do Callao, fillo de Santa María de Trobo (Lugo), D. José Ramón Rodil, marqués de Rodil, xeneral que obtuvira grande sona pol-a defensa d'aquela praza do Perú e que prestara grandes servicios nas guerras da Independencia, América e carlista, e que fora un dos literarios de Santiago.

(1) Ista seición, a cárrago d'un ilustre e culto membro d'Academia Galega, seguirémol-a publicando no sucesivo.

Ourazón galega

Rosalía... Xermen fecundo de santas rebeldías... Alma Mater da Galicia ceibe... Qu' o teu doce e santo nome, endexamais en vano sexa invocado.

EDUARDO NOGUÉS.

(De *Nova Galicia*, de Buenos Aires).

Os Poemas da Esaltazón

A carne.

IDOLO eterno!

Erel-a esgrevia escultura de carne, a escultura da mármore rosa.

Eu reverénciote.

Eu ofrézoche a frolazón ardorosa de miña Xuventude.

¡Ouh carne!

Arela, dixo Hugo. I-en por iso na letanía de Rubén, lostreguean istes versos:

«La vida se soporta,
tan doliente y tan corta,
solamente por eso:
Roce, mordisco, beso...

Soasmente por iso. Soasmente por iso....

¡Idolo eterno e insaciabrel

En todol-os momentos ternos d'ofrendarte, nos cálices d'ouro, o roxo viño dyonisiaco do noso sangue.

Donas a ledicia d'aquel Momento, e dónal-a tristura despóis...

Uuha tristura malada e morbosa, malenónica e sutil...

¡Ouh, a Leticia efímera e o Dôr eterno da carne!

E todos, os optimistas e os xóvenes e os eunucos, com'un soio, adorámoste.

I-erel-o Idolo.

O único Idolo de tod'á nosa Viola.

O vello Schopenhauer tiña unha mueca sarcástica ó falare do Amor.

O Amor, non é mais qu' o desexo da Carne, aínda o mais ateigado d'esprito.

Soio se ama a Vida, pol-a consagrazón litúrxica d'aquel Momento...

EVARISTO CORREA CALDERÓN.

En Galicia hoxe, na loita presente, non hai mais que dous bandos combatentes: a un pertencen os enemigos do caciquismo, todol-os que significan oposición aos vellos partidos; constituíen o outro, non soio os caciques e os seus criados direutos, sinón tamén os que, cubríndose coa máscara de libertade, democracia, etc., fan súa a frase «non quito nin poño rei, mais axudo ao meu siñore».

O PAXARO DE ARMENTEIRA

Conto de RAMÓN CABANILLAS

I

Eu mesm'o lín no Libro dos Abades do siforial Mosteiro de Armenteira: San Ero, o prior, deixóu durmind'os frades unha fresca mañán de primavera

e cavilando no mestéreo inxente da Grórea, sempre leda e duradeira, na mau levando un chusco de pan quente meteuse na veciña carballeira.

Oindo o canto d'un paxaro estivo trescentos anos,—com'o lín o escribo,—y-ó chegar ó mosteiro de retorno,

o novo monacal coro ademira qu' o anaco de pan con que saíra tres sigros antes... ¡inda estaba mornol

II

Contáronmo a carón d'unha lareira que non-o lín no Libro dos Abades: Hay un sigro, e sinón ándalle á veira, d'acordo a curia,—¡iban ás mitades!—

roubaron uns larcháns, a mau armada, o mosteiro,—qu'está nas soedades do monte, antr'os piñeiros da valgada, y-eran n-aquel entón ricos os frades.—

Mataron o prior y-o campaneiro y-arramparon alhaxas e diñeiro... hastra que mais non coupo no refaixo!

Entrampallóu a curia o socedido, veu, logo, a escaustación... tempo perdido... o mosteiro, deserto, veuse abaixo!

III

Amontados en burros, ó pasiño, por coñoscer as ruínas do mosteiro, colléu un luns de Páscoas o camiño a tola mocedá do meu ruego.

Chegamos; y-ó xantar, ¡embro inda o viño, contei as lendas, y anadín sabía qu'aquel qu'antre os carballos o fuciño se astrevera a meter... algo vería!

Naide o creyéu; mais unha costureira y-un mozo foron ver á carballeira e puñeron; á volta, o conto en craro.

Eu pregunteilles: *¿Qu'houbó d-esa xente? Pois,—dixeron,—nin frades nin pan quente nin ladróns, pero... ¡vimos o paxaro!*

IV

Quedóu a cousa así. Si algúns surriron os mais d-eles quedáronse calados; e dimpois que, eu tamén, se adevirtiron bailando, hastra sair casqu'abafados,

pasiño á paso, o mesmo que denantes nos burros,—e nas burras,—amontados, pódose o sol chegamos a Barrantes e, noite xa, caímos en Cambados.

Pero, ¡cata ahí qu' o demo non é xordo e cando tí estás tolo él está cordol O caso é qu' o paxaro... fixo niño

e debeuno faguer na carballeira porqu'alá por xaneiro, a costureira —¡bóá nol-a meteul—toubó un meniño!

Hai dous nomes qu'endexamais poderán aparecere separados n'acordanza dos bos galegos; istes nomes son: Gasset, Nebra.

No gassetismo, unha das pragas mais vergoñosas que caeron derriba da nosa terra, hai certo recendo a sangue humana.

OLLANDO PRA TERRA

O CASAS E O SOLÁ

Na loita pola renascenza da língoa galega, son os que istán frente do emprego do idioma rexional todol-os homes d'unha xenerazón que istá nos coarenta anos. Todol-os homes menos algús moi insines como don Ramón do Valle Inclán que ten feitas cántigas de beleza indiscutibel en galego e que cando escribe en castelán faino garridamente, c'unha nova maneira porque vota man de xiros galaicos e chega o encanto sutíe de moitas cousas empregando verbas da nosa língoa.

Na xenerazón dos coarenta anos hai dous nomes que rifan moito contra do galego. Son Manoel Casás, da Cruña, e Xaime Solá, de Vigo. ¿Teñen razón?

Non teñen nin frangulla d'ila.

A proba donárona iles mesmos. O Solá, autore d'unha novela que se chama «Anduriña» dí que en Galicia non se fala galego. Pro il ponlle un nome a súa novela que é unha verba galega. E non fai sóo iso de pórelle nome galego. Tamén hai nas páxenas da produzón de Solá cantares en língoa galiciá.

O outro siñore—o siñore Casás—quere ademostrear que Galicia non percisa do seu idioma pra sere pobo moderno. Pol-o contrario: Ise idioma é un estorbo pras relazós interrexonales e mundiales. Pro o siñore Casás non ten ademostreado que Cataluña e Vasconia que empregan as súas falas, non son as rexós mais adiantadas da Nazón.

Tamén o siñore Casás ten esquencido aquí argulo con que fai tres anos falaba no Ateneo de Madrí dos escritores en língoa galega, do rexonalismo galego e daquilas manifestazós do Faraldo sóbor da independencia de Galicia. Por certo que o Casás non condeóu as parolas separatistas do hestoreadore galicián citado.

D'eiquí dedúcese que o galego aínda pra istes homes de coarenta anos, e útil. Polo menos é útil pra que falen nos Ateneos e pra que lle poñan sabore e coore e nome as súas novelas.

XAVIER MONTERO.

Madri, Febreiro 1918.

NO TURREIRO

ÂS PORTAS DA BOTICA

DON Nicandro Tachuela Piedevaca, marqués de Siete Villas Escaldadas e conde de los Asoballados, era deputado á Cortes por Sobrado dos Carneiros, facía vinte anos, pol-o menos.

Dendes qu'o Goberno, gracias á influencia de seu sogro o duque de Cuevas Sangrientas, o encasillara por Sobrado dos Carneiros, xa nunca mais largóu o destrito. ¡Pr'ô traballo que lle daba!

Os carneiros de Sobrado, eran bós com'as rosquelas de Ribadavia, e cada vez qu'había eleucións, mandábanlle a autá á Madrí, sin qu'él se coidara de nada.

No destrito non había estradas, escolas nin telégrafo. O qu'había, iso sí, era recaudador de contrebucións y-outras calamidás pol-o mesmo xeito.

Os Aumentamentos estaban nas mans dos amigotes do deputado y-ás órdenes do seu representante, e facían canto iste lles mandaba, sin importarlles unha aresta o ben dos seus conveciños.

¡E probe do que con isto non estivera d'acordo! Dobrábanlle os consumos, armábanlle preitos qu'o deixaban por portas, tratábano talmente com'un can adocido, e, unha de duas, ou ll'iba bical-os pés ô cacique, ou tiña qu'emigrar, si era que lle non armaban unha andrómena, que daba c-os seus hósos na cadea.

Coido eu que por todas istas cousas, en Sobrado dos Carneiros non había herexes. Porque, vamos a ver ¿qué veciño d'aqueles negaba o inferno? ¿Non-o estaban xa eles pasando en vida?

Mais chegou un día en qu'a forza d'asoballalos, os carneiros sentíronse homes, e seguindo o exemplo d'outros destritos, ordenaron de facer unha Sociadá d'Agricultores.

¡Nai que me dóu, o qu'alí s'armóu! O cacique ameazóu con mandar ôs da Xunta á prisidío e con derrear ôs demáis con multas, consumos e toda cras de trabucos.

Acostumados á obedecer ô cacique, houbo algúns veciños que se deron de baixa na Sociadá, e tras d'eles irían os demáis, si non acodira como acodíu un home qu'había entón non se metera en nada.

Era o boticario de Sobrado dos Carneiros, home de conciencia san, que lía os preódicos de Madrí y-estaba enteirado do que pasaba pol-o mundo.

Presentóuse un día de reunión na Sociadá, e tales cousas dixo, que non soilo non fuxiron os poucos socios que quedaban, sinon qu'ainda volveron os que fuxiran por medo ô cacique.

Dend'entón, o boticario foi o director do movemento agrario, y-ô cacique xa lle non valeron ameazas nin outros medios de domear o distrito. O ameazado chegou a sere él.

Viros as eleucións pra deputados y-os agrarios de Sobrado dos carneiros decidiron ir á loita.

Nomearon o seu candidato y-encomenzóu a batalla entre eles e mail-o cacique.

Como éste era o que repartía os postos y-o diñeiro d'os Aumentamentos do destrito, non lle faltaban amigos que ll'axudaran.

Choveron as demandas y-os encarceramentos enriba dos agrarios, mais istes aconsellados y-animados por D. Celedonio Faramiñán, o boticario, non cederon.

Houbo venganzas de total-as crases, propagandas autivas, sairon preódicos y-aquilo era do que nunca se coidóu ver en Sobrado. Os vellos estaban asombrados y-os mozos fervían d'antusiasmo.

Unha noite, os amigos e criados do cacique foron marcando con letreiros as portas dos contrarios, e cando chegaron á da botica, escribiron isto:

VIVA TRUCHUELA
FARAMIÑAN É UN CABALO

Como os dous renglóns ocupaban tod'ô ancho da porta, ô abrir as dúas follas de

madeira, quedaban cortados d'iste xeito: na folla da izquerda:

VIVA
FARAMIÑAN

E na da dereita:

TRUCHUELA
É UN CABALO

Cando tal víu o boticario, botóuse á rír, e dende entón hastra o día d'as eleucións, soilo abría media porta. Pol-a mañán tiña pechada a folla que decía:

VIVA
FARAMIÑAN

E pol-a tarde, a outra, onde se lía:

TRUCHUELA
É UN CABALO

Qu'era precisamente o contrario do qu'os caciquistas quixeran escribir.

AVELINO RODRÍGUEZ ELÍAS.
(Chuco de Canedo.)

Vigo.

~~~~~

....Prégovos que me denunciades os abusos que se cometan nos repartimentos de consumos e na cobranza d'impostos. Eu empeño a miña palabra e o honore do meu cárrego ao prometer-vos que s'aplicará o debido castigo a quenes traten de coartar a liberdade do pobo.

El conste que s'aplicará o correutivo inesorablemente, sexa quen fore o que cometa a infraución e calquera que sexa o partido a que perteneza e o candidato a quen apoie. O criterio do Goberno será igual pra todos...

(Ventosa, ministro da Facenda, en Ourense).

TRANSIT GLORIA

De paisage ridente circundados
E de hedras e de silvas coroados,
Os vellos paredós miran ao val.
Pero aínda que o paisage sea ridente
Non deixan d'amostrar ben craramente
Que pasou por alí o ange fatal.

Fai darredór dos muros a espesura
Das albres bravas unha sombra escura
Que cingue e beixa, con un tenro amor,
Os tristes restos onde acaso outrora
Mais de un héroe viviu, de quen agora
Nin do nome topamos sabedor.

¡Como as moréas, ay, de negras pedras,
Entre petadas de rastreiras hedras,
C'o rír contrastan do florido Abril!
O campo todo, o seu verdor renova;
Todo guarnece e viste unha cór nova:
Todo embalsama un recendér sutil.

As sombras dos que alí foron un día
Arrebatados pol-a Parca impía,
Parece que as oímos respirar,
E en torno das paredes van vagando
Como o canso viageiro vai buscando
No deserto un albergue onde pousar;

E que unha procesión d'espectros anda
E recorrendo vai, de banda a banda,
Os que foran espréndidos salós;
E que se sente o choque dos escudos,

De aceiros o renger e golpes rudos,
E berros e groseiras maldiciós,
Ou o canto de nobres trovadores,
Ou de damas cautivas dos amores
Un docísimo e vago suspirar.
¡Ay! os idos na innúmera ringleira,
Que aquí regou a Morte, no hai maneira
De que poidan á vida retornar.

Mira o lagarto único testigo
Do que o tempo voadór levou consigo,
Dende as gretas dos preñes paredós,
E con ollada fría e languicente,
O estrago contempra feito ao rente
Tendo as albres por fúnebres crespós.

En van pol-os estintos ¡ay! chamamos,
Ninguén responde, e sempre nos topamos
Co'a muda esfinge que nos da pavor.
O mísero mortal soyo un viage
Fai nesta pobre terrenal pasage
En busca de hourizonte enganador,

E corre tras pantasma misterioso
E esperanzas sin ceo, cubizoso,
Oíndo da serea cantar ruín.
¡E que queda detrás? A torpe esquencia
Dos homes e das cousas. Impotencia.
Silencio aterrador. Noite sin fin.

FLORENCIO VAAMONDE.

DE MIN PRA VOS

Si é parvo, non se persente

«Perciso un rapás espelido, pr'ô meu servizo. Pagarei ben; si é parvo, non se persente». Isto lêu nos anunzos d'un xornal e ô pe a direción do solicitante, o bô de Xaquín Candal, qu'atopábase sin emprego e sin cartos. Terminiál-a lectura, faguer un ropazo de concenza de si era ou non parvo, e poñérese en direción de casa do anunzante, todo foi un.

Chegou, estricou o chaleque pra baixo, petou, e ô pouco de o faguere abriron a porta, e viu diante d'il á un siñor outo, coma de corenta anos, vestido co-unha bata caseira, e moi ben peitado e afeitado. Somellaba sere d'isa cras de siñores que pr'ôs servire ô seu gusto, e mêster visitare unha naipeira pra estare en sabenza do millor xeito de servil-os e que non s'encabuxen.

—¿Que desexaba vostede?—perguntoulle o siñor outaneiramente.

—O que vostede percisa—contestoulle Xaquín do mesmo xeito.

—¿No anunzo?

—Non siñor, no anunzado.

—¿Como é o teu nome?

—Moi difrente do seu.

—Gústanme as rispostas...

—E a min as preguntas.

—En que casas traballache?

—Nas que non souperon enxerguel-o meu valimento.

—¿Por qué o dis?

—Porque non son mudo.

—¿Eres espelido!...

—D'aquela vostede é parvo.

—¿Fállasme ô respeto!

—Abondaréi millor.

—Tés razón.

—¿Conxo fora conmigo, si eisi non fora!

—E ti, ¿contas servirme?

—Nas contas pende.

—Pois entra logo.

Entrou Xaquín sin agardar á que pechara a porta, e dirixíndose corredore adiante co-a gorra na man chegou á sala e sentouse. Trais d'il foi o dono, e asomado de tanta afoutés, un tanto encabuxado, reprendéuno:

—Libertades d'abondo son as tuas pra un criado.

—Inda o non son.

—Mais podes sel-o.

—Cand'ô sexa, serei.

—¿Poida que chegues! —díxoll'o siñor sentándose.

—Por folgos non ha ficare.

—Eu son home de poucas espricas.

—Y eu de poucas preguntas.

—Pol-o tanto, eu perciso un criado...

—Paréceme qu'ô estóu d'abondo.

—Qu'á mais lixeira indicazón...

—Cúmprall'o seu desexo.

—Ben; enxérguesme.

—Falámol-a mesma lingoa.

—Fala... ¡Reporra, mordin... a lingoa! ¡Malos dengues,... que foi boal... ¡E síntome mall...

Ouvirle Xaquín tal cousa, poñel-a gorra, e sair d'alí com'un raio, foi o mesmo. Ao vel-o sair de tal xeito o bô do siñor, erguéuse ríndose das tolerías d'aquil rapás, e aínda non tivera moito tempo a se repoñere da risa, cando petaron á porta e atopouse co-un médico, trais d'iste: o veático, o notario, e

por derradeiro, un home co-un cadaleito e outro cós candeleros e as velas.

—¡Vostedes veñen trabucados!—eiscramou cheo de terrore o dono da casa ô vere tan fúnebre cortexo.

—¿Non vive eiquí don M... R...?—perguntaron todos á un tempo.

—Vive, e son eu; mais xa se decatarán que non estóu aínda pr'ôs vosos servizos. ¡Isto non deixa de sere unha broma ben pesada!... ¿Quen os avisou?

—¡Eu!—berrou Xaquín, acorando pol-a earreira que dera persentándose diante d'il.

—¡Ti!...

—Eu, qu'ouvinlle decire que sentíase mal, e sin mo decire, enxerguin-o, e cumprinlle o seu desexo até o remate.

RICARDO CARBALLAL.

Publicamos istos rexos versos de D. Manuel Lugo Freire, recitados maxistralmente pol-o noso irman Troncoso ô remate do propósito carnavalesco, onde persentan unha fermosa apoteosis da nosa terra, por sere nosa obriga o dare publicidade a todo aquilo que leva por fin a redención da nosa patria asoballada. Reciban autor e aitores nosas mais fondas gabanzas. ¡Terra a nosal!

Velahí quedan os políticos,
os sanguesugas da terra,
facendo do patriotismo
unha descarada feira.
A xusticia, pol-as nubes;
a libértá, na cadea;
á honradés, desconecida;
a vergonza ¡quén a dera!
e así vai pasando o tempo
sin que pra Galicia veña
a redención cobizada
nas almas nobres e rexas.
¡Abonda xa de paliques!
já poñer man na tarefa!
quen ame á patria nativa
e teña sangue nas veas,
e lembre qu'está acorando
co'as inxusticias a terra,
non ten de faltar agora
na gran loita que se acerca!
C'unha basoira debemos
de barrer esa ralea;
e si repoñer quixere,
c'o mango fenderlle a testa.

Xa son chegados os tempos
da redención. Xa se acerca
a aurora d'un sol enxebre
que, soñaron os poetas.

É perciso que Galicia,
salve a sua noble herencia;
a dinidá dos galegos
está na propia enxebreza.

Vivir coma nós vivimos
valeirando a faltriqueira
con trabucos, que o cacique
ô seu antoxo manexa;
pagar foros e laudemios
e mais toda crás d'angueiras,
sin que teñamos camiños,
nin escolas tan siquera,

que o caciquismo aborrece
tamén a letra de imprenta;...
facer en terra afoxada
con coidado a sementeira...
e a broa comela nós
e pan branco, quen folguexá,
vivindo así d'este xeito,
inda qu'estrano pareza,
con mais fame e pior trato
que o cacique dá a unha besta.

Non nos queda outro recurso
que aquí morrer de miseria,
ou deixar os patrios eidos
pra vivir en terra allea...
e aló, chorar coma escravos
e queixarnos coma femias.

¡Eso non! quen sea un home
veña ô rente da bandeira,
qu'ergueu o rexionalismo
para redimil-a terra.
Quen non se sinta gallego
en estas horas supremas
en que quér o caciquismo
afogar nosas arelas,
nin ten corazón, nin alma
nin instinto tan siquera.

* * *

Antes de que teña fin
esta churrusqueira festa,
en que, gracias ô Antroido,
puidemos estar de leria,
veredes a alegría
da nosa querida terra,
y-o patriótico himno
cantaremos de maneira
que resulte unha oración
de libértá y-enxebreza!

Peneirando...

Até o d'agora non sabíamos un verbe do lugare en qu'atopábase o limbo, no que non hai—según temos enxerguido pol-o qu'ouvimos falare,—nin caciques, nin trapalladas, nin noxentas influenzas dos outos persoaxes.

Casariago, o alcalde d'Ortigueira, descubríunos tal paraxe. Según il, é o pobo qu'alcaldea e administra co-a vara.

¡Fuxe can!... Onde hai vara, hai cabo, e onde hai cabo de vara, parécenos a nós que non ha de habere as dozuras e as libertades de tan envexoso paraxe.

***

Pepe Benito, o xefe da Diputación provincial de Lugo, é o fel ritrato de Xano na terra lucense. Ten duas facianas como il: unha liberal, conservadore ou besadista a outra.

Doutríñas amas nas que predica e dá trigo. Liberal pol-os seus aitos; conservador pol-os seus feitos. Por iso non ropara en pelos com'o pirmeiro, pra conservare o posto com'o segundo.

¡Ai, meu Pardo, a lus do novo día ven axiña, e termiñada a noite da escravitude galega, non todol-os gatos hemos de vere do côr do teu apelido, e tí, qu'ês gato e vello, mostraral-o que tés!

***

Moito se fala, pol-as xentes pertencentes á certos partidos, da libertade, democracia, amor ó pobo, cibdadanía e outras zarandaxas pol-o xeito, mais ninguén se lembra de mental-a vergoña, Pro elo ten eispricazón, e ista é ben sinxela: ¡pra qué falar de vergoña si xa fai tempo que nos deixóu?

***

Datas atrás perguntábase a xente que sería o que Picorete andivera ás once da noite pol-a rúa Real cantando moi entoado:

Cando quixen non quixeches
agora quero e non queres...

Pois nada mais sinxelo. Antano, cando xubilóuse, oponíanse; agora qu'o non quere, xubflan-o. Ten razón que ll'abonda. Xa di el:—Hai quen nace pra chegare tarde, i eu son un, pois até a moda de vestire que está

ô abrangue dos mais probes, endexamais puiden abranguel-a.

***

Casimiro Torre, qu'a verdade sexa dita é un nome un tanto orixinal pra gobernare unha provincia, fai tanto caso das Reás órdenes sobor da ouservanza de desparcialidade nas eleicións, qu'está faguendo o de sempre en combinazón cós segredarios dos Aunamentos.

Casimiro, casi vexo, qu'onde sigal-o camiño que levas, vaiche á vir un responso da vila podre, que inda has de cavilare si chegou a Somana Santa.

~~~~~

Donando a autonomía ás rexións, mataríase o caciquismo. O caciquismo sosteno a cadea que vai do goberno a todol-os xefes civiles, económicos e militares de total-as provincias, e a todol-os alcaldes dos pobos. Crebada a cadea, o caciquismo morre.

F. PÍ Y MARGALL.

LIT. E IMP. ROEL-CORUÑA

Cando vosté percise o SELLO YER

non pida xamais un *sello* pr' o DÔR DE CABEZA, porqu' eisi quen llo venda, fica en libertade de darlle calquer *sustituto* ou *imitazón*, razón pol-a qu' en moitos casos non daránlle o único e lexítimo SELLO YER, e sí outro calquera, cuios efectos serán sin valore, e non donaránlle o alivio que percisa.

Pida, eisixa vosté sempre o

SELLO YER

que cura coma non hai porparado qu' o asomelle o DÔR DE CABEZA, DÔRES REUMATICOS, GRIPPE, DÔR DE MOAS E DE OUVIDOS e toda cras de dôres nerviosos.

Caixa co-un sello, soio costa 30 CÉNTIMOS.

Caixa co-unha ducia de sellos, 3 PESETAS.

DE VENDA EN TODAL-AS FARMACIAS E DROGUERÍAS

Faise cárrego de toda cras de traballos gráficos, en imprenta, litografía e fotograbado, así coma sellos de caucho

A Papeleira Galega

FÁBRICA DE BOLSAS DE PAPEL
DE TODAS CRAS
FOTOGABADO

BARRERA, 7

A CRUÑA

Teléf. 434

NOVO LIBRO

Da Terra
asoballada

POESÍAS

DE

Ramón Cabanillas

De venda en total-as librerías e na administración d'A Nosa Terra.

Prezo: 1'50 ptas.

FRÁBICA MECÁNICA

::: DE CALZADO :::

— DE —

ANXEL SENRA

RÚA XUAN FLÓREZ

Depósito: Cantón Grande, 15

A CRUÑA

FILLOS DE A. BARCELÓ (S. en C.)**MÁLAGA**

Cosecheiros, esportadores de viños seleitos da España, oxén, anisados, ron, coñac, etc.

Son os únicos donos das marcas de moito creto e sona chamadas

ANÍS DOUS MONOS**RON LA LUCÍE****OXÉN SUPERFINO**

Pra encargos, na Cruña, rúa do Orzán, 144

Automovilistas:

As mais fortes, millores e máis económicas cubertas, son as

PALMER

Depósito xeneral en Galicia.

Real, 20 -- A Cruña

BALDOMIR

Pórase axiña a venda unha nova colección de melodías inspiradas en poesías de Rosalía, Curros, Cabanillas e Rey Soto.

LABREGOS:

Si queredes encoutar a peste das patacas, vacelos (vides), hortalizas, etc., e dobrar a colleita d'aqueles pro **SULFATO DE COBRE** ductos, empregade o

Pedide prezos e condicións ós

Grandes Almacés de Ferretería, Vidros e Pinturas

DE

Romero Hermanos

Concepción Arenal, 1 e 3; Iglesia, 90 e 92, e Canalejas, 77

FERROL**H. LA PALOMA**

— DE —

Ramón Morandeira

Este espréndido establecemento, situado no mais céntrico da poboación, axeitado á outura dos millores da súa cras, conta con espazosas e aireadas habitazons, boa e abundante mesa; un servizo puntual i esmerado, e asistencia facultativa pol-o enxebre e renomado doutor A. Otero.

Fonte de San Antón, 20 - Santiago

LEUTORES:

Quen queira ter un traxe bóo e xeitoso, e que lle coste pouco diñeiro, qu'ó faga na xastaría de

Xosé Varela

CIRCO, 16-BAIXO - VIGO

FÁBRICA DE BISELAR, GRABAR E DECORAR CRISTAL

Espellos de Venecia e de tocador, lisos e biselados.

Rótulos grabados e vidreiras artísticas.

Lúas de grandes tamaños e grosuras.

Vidros impresos e de total-as cras.

Baldosas pra pisos.

Narciso F. Pereira

ORZAN, 76 E SOCORRO, 37 E 39

A CRUÑA

Farmacia da Silva

PATENTES NAZONALES I-ESTRANXEIRAS
SURTIDO COMPRETO

Silva -- A Cruña

Os esquisitos VIÑOS do

VALLE DE MONTERREY - Ourense

véndense no Rego d'Auga, 44

Probádeo, os que gustedes d'un bon viño de mesa.

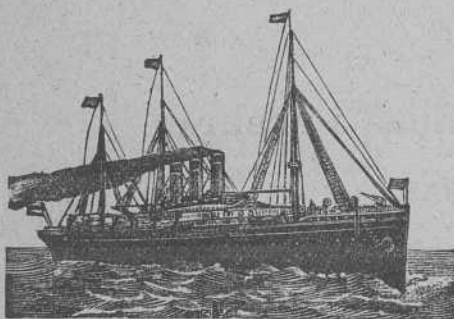
NAZONALISMO GALLEGO

A NOSA AFIRMACION REXIONAL

(2.ª EDICION)

Libriño ben impreatado nos modernos talleres da «Voz de Galicia» con xuízos e opinións de Rodrigo Sans Porteiro, Banet, Fontenla, Calvo, Casares, etc., per Antón Villar Ponte.

Véndese a 50 céntimos. — Os pedidos faránse ó autore, no Rego d'Auga, 4-1.º — Cruña. — Os suscritores d'este boletín poderán adquirilo á metade do prezo sinalado.

COMPAGNIE GENERALE TRANSATLANTIQUE

VAPORES CORREOS DE GRAN VELOCIDADE

SERVICIOS DIREITOS DENDE O PORTO DA CRUÑA

LINEA DE HABANA E VERACRUS

Prezo en terceira â Habana	Ptas. 298'60
» » Veracrús.	» 313'60

Facilitanse billetes de ferrocarril da Habana a Santiago de Cuba pol-o prezo de Ptas. 35.

Os emigrantes e todol-os equipaxes, son levados a bordo por conta da Compañía.

Para toda clás d'informes sóbor de datas de saída, precios do pasaxe e tipos de flete, dirixirse ó seu Consignatario

D. Nicandro Fariña

Rúa de Compostela, esquina á Praza de Lugo

NOTA. — Quedan sin efecto total-as tarxetas de visita, pois non se deixa entrare a bordo.